

взрывчатых веществ и взрывных устройств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. М., 2000. 195 с.

6. Майстренко М. М. Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2010. 20 с.

7. Саморока В. А. Особенности доказывания по уголовным делам о незаконном обороте огнестрельного оружия : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. М., 2004. 228 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-dokazyvaniya-po-ugolovnym-delam-o-nezakonnom-oborote-ognestrelnogo-oruzhiya#ixzz2pRqWUPpR> (дата звернення: 21.03.2018).

Одержано 12.04.2018

УДК 343.71

Катерина Володимирівна Шахова,

*докторант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ (ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ)

Різновидом злочинів проти особи є суспільно небезпечні посягання на її статеву недоторканість і статеву свободу. Такі протиправні дії окрім того, що завдають шкоди нормальним взаємовідносинам між особами різного полу, ще й пов'язані з насильницьким задоволенням статевих потягів, з різними діями сексуального характеру відносно малолітніх або неповнолітніх осіб. Тобто, статева недоторканість є складовою статевої свободи, тому порушення статевої недоторканності завжди означає і порушення статевої свободи. Враховуючи вказане, вітчизняний законодавець передбачив у ст. 3 Конституції України, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1], тобто вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи є посяганнями на вказані права особи, пов'язані з

грубими порушеннями норм суспільної моралі, та кримінальним законодавством за їх вчинення передбачив доволі суворе покарання. Зокрема, згідно з чинним законодавством України кримінальна відповідальність за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи передбачена розд. IV Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК), зокрема за: зґвалтування (ст. 152); насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153); примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154); статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155); розбещення неповнолітніх (ст. 156). До речі, вказані злочини віднесені до категорії тяжких та особливо тяжких злочинів (зокрема ч. 4 ст 152 КК України) [2]. Однак, аналізуючи законодавство зарубіжних країн можна дійти висновку, що різними державами різні види злочинних посягань віднесені до категорії злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності. Враховуючи вказане, вважаємо доцільним проаналізувати міжнародне законодавство з питань протидії вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності в контексті юридичного визначення протиправних діянь, які становлять статеві злочини.

Аналіз статистичних даних більшості країн світу свідчить про поширеність серед інших злочинів, протиправних дій стосовно статевої свободи та статевої недоторканності особи. Згідно з дослідженням департаменту юстиції США, щорічно 3,7 мільйона стають жертвами статевих злочинів, зокрема близько 300 тис. жінок зґвалтовані та 9 % дітей піддаються сексуальному насильству [3]. На думку міжнародних експертів, перше місце в світі за кількістю статевих злочинів по відношенню до кількості мешканців займає Південно-Африканська Республіка [4], оскільки на території вказаної держави за рік відбувається понад 500 000 таких злочинів [5]. Враховуючи вказане не є дивним, що у кримінальному законодавстві більшості країн світу злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканності приділяється окрема увага та виділено окреме місце.

Однак, аналізуючи таке законодавство можна дійти висновку, що якщо для держав європейської цивілізації є звичайними положення про статево свободу як об'єкт посягання статевих злочинів, то для мусульманських держав «статева свобода» до

сих пір є неможлива як об'єкт кримінально-правової охорони з релігійних причин. Зокрема, під час обговорення КК Туреччини 2004 року під тиском консервативних шарів суспільства автори КК були змушені відмовитися від позначення статевих злочинів як «злочинів проти сексуальної свободи». У зв'язку з цим в літературі зазначалося, що для багатьох громадян Туреччини поняття «сексуальна свобода» все ще нерозривно пов'язано з сексуальною розбещеністю [6].

В той же час, можна також дійти висновку, що сьогодні існують два основні підходи до розгляду місця статевих злочинів в системі законодавства і, отже, до визначення їх об'єкта. Перший, традиційний, виходить з того, що первинним у такого роду зазіханнях є порушення моральних норм. Другий, більш сучасний, передбачає, що статеві злочини посягають в першу чергу на особистість, її права і свободи [7, с. 123].

Що стосується рівня відповідного розділу в системі кримінального законодавства, тут також немає єдності. За родовим об'єктом в структурі Особливої частини статеві злочини розмежовані в КК Австрії, Аргентини, Федерації Боснії і Герцеговини, Німеччини, Данії, Індонезії, Іспанії, Італії, Колумбії, Латвії, Литви, Македонії, Молдови, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Сальвадора, України, Швейцарії, Японії. До другого рівня (видовий об'єкт) статеві злочини віднесені КК багатьох країн СНД, Албанії, Болгарії, Ізраїлю, Португалії, Румунії. Нарешті, у Франції статеві злочини поміщені на третій рівень структури кримінального законодавства (груповий об'єкт) [8].

У деяких країнах (Парагвай, Узбекистан, Франція) посягання на статеву недоторканість неповнолітніх виділяються із загальної групи статевих злочинів. Так, в КК Парагваю норми про посягання на статеву сферу містяться в розділах «Злочини проти статевого самовизначення» і «Злочини проти неповнолітніх». У КК Узбекистану вони включені в глави «Злочини проти статевої свободи» і «Злочини проти сім'ї, молоді та моральності» [7, с. 125]. Тобто з наведеного можна дійти висновку, що окреслене питання заслуговує на окрему увагу з боку науковців.

Отже, що стосується країн Євросоюзу, то слід відмітити, що для досліджуваної проблематики становлять найбільший інтерес кримінальне законодавство щодо злочинів проти статевої

свободи та статевої недоторканності таких країн як Англія, Франція та Німеччина, які в окремих положеннях є докорінно відмінними між собою та законодавством нашої країни.

Так, окрему вагу слід звернути на кримінальне законодавство Німеччини стосовно питань, пов'язаних із визначенням злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності, які передбачені розділом XIII Особливої частини Кримінального кодексу Федеральної республіки Німеччина (далі – ФРН). Водночас, у вказаний розділ також увійшли склади злочинних діянь, що посягають на інші охоронювані державою права та свободи (наприклад, сприяння проституції – § 180a) [9].

У той же час всі злочинні посягання на статеву свободу та статеву недоторканість умовно можна розділити на дві групи:

1) злочинні діяння проти статевого самовизначення, до яких німецький законодавець відносить наступні склади: сексуальні дії щодо опікуваних (§ 174); сексуальні дії щодо ув'язнених, осіб зазнали адміністративної відповідальності, хворих та осіб, які потребують допомоги, що знаходяться в медичних установах (§ 174a); сексуальні дії, пов'язані з використанням особою свого службового становища (§ 174b); сексуальні дії, пов'язані з використанням відносин по консультації, лікування (лікарському спостереженню) і обслуговування (§ 174c); сексуальні дії щодо дітей (§ 176); тяжкі сексуальні дії щодо дітей (§ 176a); сексуальні дії щодо дитини, якщо вони спричинили його смерть (§ 176b); примус до сексуальних дій; згвалтування (§177); примус до сексуальних дій; згвалтування, що спричинило за собою смерть потерпілого (§ 178); сексуальні дії щодо осіб, які не здатні чинити опір (§ 179); сексуальні дії щодо неповнолітніх (§ 182);

2) злочини, умовно пов'язані зі злочинними діяннями проти статевого самовизначення: пособництво до сексуальних дій малолітніх (§ 180); сприяння заняття проституцією (§ 180a); проти особистості (§ 180 b, 181,181a, 183,183a, 184, 184a, 184 b) [9].

До речі, багато з цих злочинних діянь зазіхають на суспільну мораль і мораль.

Також, типовими для КК ФРН є склади, що встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення сексуального насильства по відношенню до певного кола осіб: дітей, опікуваних, осіб, які не здатні чинити опір, осіб, довірених винному для

консультації, лікування (лікарського спостереження) або обслуговування і ін. Зокрема Кримінальний кодекс Німеччини розрізняє сексуальні дії щодо дітей до 14 років і підлітків 14–18 років. Дії сексуального характеру відносно дітей класифікуються згідно § 176, щодо підлітків – згідно § 182 КК Німеччини. Діяння, спрямовані щодо опікуваних осіб, підпадають під дію § 174. У всіх випадках під сексуальними діями розуміються будь-які дії сексуального характеру.

Сексуальні дії по відношенню до дітей до 14 років як в активній, так само так і в пасивній формі караються позбавленням волі на строк від шести місяців до 10 років. Також караються і треті особи, які спонукають дитину до сексуальних дій. Сексуальні дії щодо підлітка 14–18 років (як активні, так і пасивні) підлягають покаранню лише в разі, коли підліток знаходиться в залежному становищі та здійснює сексуальні дії або здійснює ці дії за грошову винагороду. Рівносильно кваліфікується і примус підлітка 14–18 років до сексуальних дій з третьою особою з використанням залежного становища підлітка або грошової винагороди. Перераховані дії сексуального характеру караються позбавленням волі на строк до 5 років або грошовим штрафом [10].

Отже, аналізуючи наведене можна дійти висновку, що кримінальним законодавством статеві злочини, окрім свого безпосереднього визначення, визнаються такими, що є спорідненими та супутніми для інших злочинів проти суспільної моралі, дитинства тощо. До речі слід відмітити, що в Україні останнім часом все частіше можна почути про необхідність включення до складу статевих злочинів такого злочину як «Сімейне насильство», однією із ознак якого та проявом є якраз вчинення статевих злочинів відносно дружини, дітей чи інших близьких родичів [11]

Що стосується такої Європейської країни як Англія, то загальним законодавством Великої Британії визначається, що більшість статевих злочинів, зокрема зґвалтування та розбещення неповнолітніх, відносяться до категорії статутних злочинів відповідно до Закону «Про статеві злочини». Вказаним законом визначається, що до статевих злочинів відноситься зґвалтування; примушування до статевого акту; застосування лікарського засобу з метою здійснення незаконного статевого акту; незаконне статеві зносини з розумово відсталою жінкою або неповнолітньою;

інцест; напад з непристойними цілями; непристойні дії відносно дитини; содомію; грубу непристойність відносно чоловіка і зловживання повноваженнями довіреної особи по відношенню до дітей і молодих людей [12].

Тобто з наведеного можна дійти висновку, що перелік статей злочинів порівняно із закріплених КК України значно розширений, однак аналізуючи зміст вказаного закону можна дійти висновку, що наявні й деякі відмінні риси в кваліфікуючих аспектах. В той же час, вітчизняне законодавство, порівняно із законодавством країн Євросоюзу, встановлює одне із найменш жорстких покарань за вчинення вказаних злочинів.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 06.04.2018).

2. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 06.04.2018).

3. Bonnar-Kidd K. K. Sexual Offender Laws and Prevention of Sexual Violence or Recidivism. *Am J Public Health*. 2010. Vol. 100 (3)/ P. 412–419. DOI: <https://dx.doi.org/10.2105%2FAJPH.2008.153254>.

4. Report to the Ohio Criminal Sentencing Commission. January 2006. Sex offenders. URL: <http://ilvoices.org/uploads/3/4/1/6/34164648/oh-recidivism.pdf> (дата звернення: 12.04.2018).

5. Sandler J, Freeman N. J, Socia K. M. Does a watched pot boil? A time-series analysis of New York State's sex offender registration and notification law. *Psychology, Public Policy, and Law*. 2008. Vol. 14 (4). P. 284–302. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/a0013881>.

6. Телленбах С. О новом уголовном кодексе Турции. *Уголовное право*. 2006. № 2. С. 72–77.

7. Сравнительное уголовное право. Особенная часть : монография / под общ. ред. С. П. Щербы. М. : Юрлитинформ, 2010. 544 с.

8. Половые преступления // Википедия : своб. энцикл. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Половые_преступления (дата звернення: 06.04.2018).

9. Strafgesetzbuch // Juris : сайт. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (дата звернення: 06.04.2018).

10. Каменова А. Н. Ответственность за изнасилование по уголовному законодательству Российской Федерации и различных зарубежных государств : учеб. М. : Изд-во МГУ, 2011. 160 с.

11. Деєва А. У 2017 році проект «ПОЛІНА» буде масштабований ще на три локації // Урядовий портал. 7 листоп. 2017 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250402890> (дата звернення: 06.04.2018).

12. Половые преступления в английском уголовном праве // Право зарубежных стран (библиотека). URL: <http://librisum.com/forum/zarug14.htm> (дата звернення: 06.04.2018).

Одержано 12.04.2018

УДК 343.1

Вадим Іванович Шестаков,

*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПРАВА НА ОСКАРЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Однією з важливих гарантій дотримання права особи на справедливий судовий розгляд у кримінальному провадженні є можливість оскарження процесуальних рішень, дій або бездіяльності слідчого, прокурора, слідчого судді, суду. У свою чергу реалізація права на оскарження можлива за наявності певних передумов об'єктивного, суб'єктивного та формального характеру. Ці передумови встановлено у відповідних нормах чинного КПК України щодо певних різновидів оскарження (на стадії досудового розслідування, в апеляційному та касаційному провадженні тощо). При цьому законодавець не завжди демонструє послідовність у даному питанні.

Наприклад, щодо передумов суб'єктивного характеру у першу чергу мова йде про коло осіб, котрі мають право подати скаргу. У цьому сенсі ст. 24 КПК України гарантує таке право кожному, тобто будь-якій особі, чий права були, на її думку, порушені відповідним рішенням, дією чи бездіяльністю. При цьому ч. 2 ст. 22 КПК України встановлює рівність сторін кримінального провадження у поданні скарг, а ч. 3 ст. 29 КПК України надає можливість особі подавати скарги рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача.